

La fi de la fi (de la Història)

El 19 de novembre el sol ens eixia per Mallorca amb noves estranyes per al ciutadà responsable i d'ordre, aquella gran majoria silenciosa de la nostra societat que s'havia gitat enjorn confiant en la previsibilitat de l'ordre establert: en un altre indret del món, i segons un guió que es repeteix molt sovint en els últims anys, la democràcia ha eixit de mare i ha triat l'opció contrària a la prescrita per tots els mitjans, opinadors, intel·lectuals i premis Nobel de referència. Si abans havia estat la democràcia directa i els referèndums la problemàtica –i més abans encara el populisme o la legislació electoral–, ara és a la primera democràcia del món –si més no, ho és cronològicament– on falla un sistema majoritari de democràcia representativa considerat extraordinàriament fiable i que compta teòricament amb tots els pesos i contrapesos possibles contra l'avanç d'idees extravagants i vel·leïtats de canvi.

Sense fer agosarats judicis de valor o prediccions de l'estil de les que s'han demostrat fallides al llarg dels processos electorals dels darrers anys no és possible saber si realment Donald Trump complirà els seus compromisos o resultarà ser un cínic sense contemplacions; hi ha indicis per a totes dues opcions, i segurament és molt més probable que la realitat acabe en una escala de grisos intermèdia. Però sí que podem intentar posar més llum a com hem arribat aquí: respon Trump a una mobilització sense precedents de la dreta rural contra les elits urbanes, una veritable revolta anti-*establishment*? Dibueixa aquesta victòria un mapa per a una nova època o es tracta d'un fenomen conjuntural?

En primer lloc hi ha el tema de la participació. S'ha parlat i molt de la mobilització de l'electorat blanc de l'Amèrica profunda en contrast amb les minori-

FRANCESC
MIRALLES
@arrosabanda

es i en especial negres i llatins: en alguns estats com Florida, al centre de la disputa, la participació ha augmentat en tots dos blocs. Però s'ha ignorat el paper del qui no vota: en termes generals la participació i el registre previ per votar continua sent una barrera de classe, raça i gènere ben formidable, segons que explica l'analista nord-americà Sean McElwee. D'acord amb les seues dades, més d'un terç dels ciutadans nord-americans amb dret a vot menors de 35 anys no estan registrats al cens; la xifra es redueix al 13% entre majors de 55 anys. El problema es fa més acusat si passem a grups ètnics: mentre només el 19% del total dels blancs està fora del cens, la xifra puja al 24% entre negres, 40% a *latinos* i passa del 50% entre ciutadans d'origen asiàtic. Introduint, a més dades de renda, gairebé un terç dels qui guanyen menys de 40.000 dòlars l'any està fora del cens de votants. Creuant algunes de les variables, el problema s'acusa: el negre, jove i pobre –per exemple– és quasibé el retrat robot de l'abstencionista estructural. Tampoc no és cap misteri l'orientació ideològica d'aquests abstencionistes: més d'un 50% es declaren demòcrates –per menys d'un quart de republicans– i més d'un 40% demanen pujades del salari mínim i retallar despesa militar.

En segon lloc, pesa la distribució territorial del vot: a falta de xifres defini-

tives els demòcrates i Clinton semblen haver guanyat en vot popular total per perdre en el col·legi electoral, segons el peculiar sistema d'elecció del president nord-americà. Les enquestes i projeccions havien plantejat que Trump pogués arribar a guanyar en grans estats del sud com Florida o Carolina del Nord: al capdavall des de la guerra civil nord-americana el *deep south* ha estat tradicionalment conservador, i des de la Civil Rights Act de 1968 de Johnson, sòlidament republicà.

El territori que ha marcat, però, la diferència ha estat l'anomenat Rust Belt –literalment 'cinturó de rovell'–, una franja d'estats a la riba dels Grans Llacs i de les muntanyes Apalatxes. Allí, la forta base industrial i la presència de sindicats ha garantit als demòcrates uns bons resultats durant el segle XX; i certament quasi totes les enquestes comptaven que s'inclinarien a favor de Hillary Clinton el 8 de novembre. Fins i tot si Trump hagués guanyat Carolina del Nord, Florida i Ohio –un dels estats del *cinturó de rovell* que té la consideració de *penell d'Amèrica* perquè constitueix una mostra bastant representativa dels Estats Units– Clinton en tenia prou mantenint Michigan, Wisconsin i Pennsilvània, que se li donaven pràcticament per segurs i on a penes havia fet campanya, per guanyar la presidència. Però –com sabem– no va succeir així, i aquí és on va decidir-se el futur del país.

De fet, anant al detall i segons les dades provisionals, els demòcrates es deixen una mica més d'un milió de vots en aquests quatre estats decisius mentre l'avanç dels republicans no és massa significatiu i fins i tot hi ha retrocessos: en definitiva, l'abstenció hi juga una vegada més un paper important. Més que d'una conversió massiva de la classe treballadora ex-industrial nord-americana a posicions d'extrema dreta –que en realitat

és consistent amb tot allò que està passant amb les diferents forces populistes a Europa: els millors resultats de UKIP són a les castigades Midlands angleses, i el FN de Le Pen obté els millors resultats als districtes industrials més castigats.

El missatge de Donald Trump per a Amèrica del Nord té aquesta descomposició del teixit social de blancs sense estudis superiors com a fil conductor, i Hillary Clinton n'és l'adversària perfecta per diversos motius. No sols que com a advocada urbana, primera dama, senadora i secretària d'Estat represente perfectament l'*establishment* amb què les classes treballadores i mitjanes identifiquen els seus problemes, és que ho porta al cognom. El 1994, enmig del primer mandat de Bill Clinton i quan els demòcrates tenien majoria en totes dues cambres legislatives del Congrés nord-americà, entrava en vigor el tractat NAFTA de lliure comerç de l'Amèrica del Nord, obrint el mercat a Canadà i especialment a Mèxic. A les files de l'esquerra és conegut per un altre esdeveniment: seria

el detonant de la insurrecció zapatista a Chiapas en el que els sectors més avantguardistes de l'esquerra mexicana entenen com un tractat de submissió als Estats Units, que convertiria Mèxic en poc més que un apèndix o colònia per pur pes econòmic. I així ha estat.

De 1994 ençà, bona part de les empreses i indústries de manufactura del Mitjà Oest nord-americà han estat deslocalitzades precisament a Mèxic. L'acceleració de la industrialització i l'establiment d'empreses manufactureres especialment nord-americanes a Mèxic ha destruït en les darreres dècades tot el teixit econòmic tradicional, especialment l'agrari, i ha empès milions i milions de persones a buscar-se la vida nord enllà. Deslocalització i atur i migració massiva de mexicans són, doncs, cares de la mateixa moneda, la globalització i en particular el tractat de lliure comerç que va impulsar l'administració Clinton. Trump s'ha limitat a focalitzar el problema: parlant d'indústria al nord, migració al sud, el discurs proteccionista s'estructura al

voltant d'aquella decisió dels anys 90 i la voluntat de Clinton –seguint la política d'Obama– de continuar la línia amb el TPP al Pacífic i el TTIP a l'Atlàntic Nord.

Més que mobilitzar milions, Trump identifica un tema que les bases blanques demòcrates –no s'explica si no el fenomen Sanders– comparteixen i que els distancia de les seues elits urbanes de classe mitjana i alta que veuen el lliure comerç i la globalització capitalista com a fenòmens inevitables. Posant la desigualtat i els salaris al centre de l'agenda, Trump genera –o potser només visualitza– un problema formidable per als seus adversaris, que abans o després hauran de triar entre el continuisme socioliberal com fins ara o algun tipus de reforma profunda –o, valga'n Déu, ruptura!– per sobreviure. Tot s'acaba: potser és que “El final de la Història” que pronosticava Fukuyama també a l'inici del mandat de Bill Clinton, s'ha acabat també.

Llicenciat en dret i ciències polítiques, consultor en comunicació i coautor del llibre *De Ciudadans a Ciudadanos* (Foca, 2015).